

STIVORO.NL

Uitgave van STIVORO, voor een rookvrije toekomst • jaargang 14 • oktober 2010

STIVORO.NL
verschijnt in 2011
digitaal. Wilt u
de nieuwsbrief
blijven ontvangen?
Ga naar [stivoro.nl/
nieuwsbrief](http://stivoro.nl/nieuwsbrief)

THEMA: WILLEN INVESTEREN

Tabaksontmoediging moet anders

De politieke wil ontbreekt • Aanpak roken levert écht geld op
Geen verband tussen hogere accijns en smokkel

STIVORO
VOOR EEN ROOKVRIJE TOEKOMST

COLUMN LIES VAN GENNIP

‘We have only just begun...’

Dat was de titel van een inspirerende bijeenkomst op 16 juni jl., die STIVORO samen met het Nationaal Programma Kankerbestrijding (NPK) organiseerde ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan van STIVORO en vijf jaar NPK. In 35 jaar is bereikt dat Nederlanders zich veel bewuster zijn van de schade door roken en meeroken. Door voorlichting, wetgeving en campagnes is roken nu veel minder ‘de norm’. Echter, het aantal rokers is bij ons in vergelijking met andere Europese landen hoog. In Nederland roken veel vrouwen met als gevolg dat de sterfte door longkanker onder vrouwen op vijf na het hoogst in Europa is.

Door toenemende zorgkosten, de economische crisis en de lagere economische groei is aanpak van de schade door tabak urgenter dan ooit. In haar recente rapport adviseerde de Raad voor Volksgezondheid en Zorg om als een van de eerste prioriteiten het aantal rokers in

Nederland met één vijfde terug te dringen tot het gemiddelde in de OESO. PWC heeft bovendien berekend dat investeren in tabaksontmoediging loont.

De Wereld Gezondheids Organisatie (WHO) biedt met het Framework Convention Tobacco Control (FCTC), een uitstekend kader. Het FCTC beschrijft wat werkt in tabaksontmoediging: van voorlichting, tot regelgeving, tot accijnsverhoging. 171 landen hebben dit verdrag inmiddels ondertekend. Nederland heeft in 2005 getekend, maar is qua uitvoering nog lang niet klaar.

Op 16 juni hebben we onze visie 2011-2020 gepresenteerd hoe volgens het FCTC en met vereende krachten, de winst die RVZ en PWC schetsen, te verzilveren is.

We have only just begun....

Lies van Gennip
DIRECTEUR STIVORO

INHOUD OKTOBER

4 ‘Tabaksontmoediging moet anders’

In Nederland wordt het roken onvoldoende aangepakt

6 ‘De politieke wil ontbreekt’

Interview met de eerste bijzonder hoogleraar tabaksontmoediging

8 Geen verband tussen hogere accijns en smokkel

De tabaksindustrie doet aan stemmingmakerij

10 Aanpak roken levert écht geld op

‘Het oormerken van tabaksaccijnzen is economisch handig’

RUBRIEKEN

Hulp is onderweg	3
Rookbeleid	7
Korte berichten	9
Roken & wetenschap	11
De mening van Eugène Roorda	12

Bezoek ook
www.stivoro.nl

COLOFON

Stivoro.nl (voorheen In Feite) is een nieuwsbrief uitgegeven door STIVORO voor een rookvrije toekomst. De nieuwsbrief biedt een platform voor meningen over tabak(spreventie). De mening van geïnterviewden kan afwijken van de standpunten van STIVORO. Postbus 16070, 2500 BB Den Haag, telefoon 070.312 04 00, fax 070.312 04 95, www.stivoro.nl **Tekst** Leo Lotterman **Coördinatie** Grieto Zeeman **Foto's** Peter Arno Broer, Gettyimages, Nationale beeldbank, Shutterstock, nederlandse meesters **Grafisch ontwerp en opmaak** nederlandse meesters BNO **Drukwerk** ALTIJDDRUKWERK © Den Haag, oktober 2010

HULP IS ONDERWEG

Meer informatie op: www.rvz.net
(advies Perspectief op gezondheid 20/20)

‘Het is tijd voor een niet mis te verstaan signaal over roken’

In 2020 zou het aantal rokers met één vijfde moeten zijn gedaald, aldus de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg in een onlangs verschenen advies. ‘De overheid is op het gebied van tabaksontmoediging te vrijblijvend geweest. Dat kan echt niet langer.’

Lid van de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) Johan Mackenbach noemt de beslissing van het kabinet Rutte om het roken in kleine cafés weer toe te staan ‘een waardevolle maatregel’. Want de RVZ wil juist nu dat de overheid zijn taak om het roken fors terug te dringen en de burger te beschermen tegen het roken eindelijk eens stevig oppakt. Dat schrijft ze in haar onlangs uitgebrachte advies Perspectief op gezondheid 2020. ‘De overheid is op het gebied van tabaksontmoediging in de afgelopen dertig jaar te vrijblijvend geweest. Dat kan echt niet langer,’ aldus Raadslid en hoogleraar Maatschappelijke gezondheidszorg Mackenbach. ‘We weten immers dat een groot deel van de vermijdbare ongezondheid te maken heeft met roken.’ Het RIVM stelde al in 2006 dat het tabaksgebruik direct verantwoordelijk is voor dertien procent van de ziektebelasting in Nederland. Niettemin ontbreekt volgens de Raad van de overheid ‘een niet mis te verstaan signaal over roken’. De overheid moet volgens de RVZ de randvoorwaarden scheppen voor het terugdringen van tabaksgebruik. Mackenbach: ‘Daarin is het stellen van een dergelijk concreet doel enorm belangrijk. Het is echt een hulpmiddel. Je kunt met geld en maatregelen naar het doel toewerken.’

In het beschermen van de burger tegen het roken heeft juist de overheid een verantwoordelijkheid, zegt hij. ‘In tegenwicht tegen alle mogelijkheden die de tabaksindustrie nog steeds heeft om zijn dodelijke producten aan de man te brengen.’

‘De meest effectieve maatregel om roken terug te dringen is het verder verhogen van de tabaksaccijns’

De RVZ komt met haar advies omdat de economische omstandigheden dwingen tot nadenken over hoe de zorg houdbaar en betaalbaar kan blijven. De Raad geeft twintig stappen naar een gezonde zorg in 2020. Kern is dat er een verschuiving moet plaatsvinden van zorg en ziekte naar gedrag en gezondheid. De burger moet meer dan nu worden aangespoord om te breken met ongezond gedrag. Eerste prioriteit daarbij is het aantal rokers in Nederland in de komende twee kabinetsperiodes (acht jaar) met één vijfde terug te dringen. Waarom? Mackenbach: ‘De Raad vroeg zich af: wat kun je in een tijd van budgettaire krapte doen om de gezondheid te bevorderen? Dan dringt gelijk het niet-roken zich op. Minder rokers

levert niet alleen directe kostenbesparing op in de zorg en op de arbeidsmarkt. Een van de meest effectieve maatregelen om roken terug te dringen is het verder verhogen van de tabaksaccijns. Met die opbrengst kun je tabaksontmoediging financieren. Je moet wel tegelijkertijd mensen die willen stoppen daarbij ondersteunen. Gaan die twee maatregelen hand in hand, dan kun je procenten winnen. Ik zie niets wat de politiek belet om daarvoor te kiezen.’

Naast verdere accijnsverhoging adviseert de Raad nog andere hulpmiddelen om het aantal rokers te verminderen. Een belangrijke impuls zou zijn het verbieden van roken op plaatsen waar niet rokers komen. Alle schoolpleinen rookvrij en bijvoorbeeld in collectieve contracten voor de ziektekostenverzekering opnemen dat de aangesloten bedrijven meer doen aan tabaksontmoediging, bijvoorbeeld geen gedoogruimtes en rookpauzes meer. Mackenbach: ‘Natuurlijk zijn burgers ook zelf verantwoordelijk voor hun gezond gedrag. Maar de overheid moet door maatregelen een gunstige omgeving creëren voor niet roken. Het gedeeltelijk terugdraaien van de rookvrije horeca kan daarom absoluut niet.’

‘Tabaksontmoediging moet anders’

Hoe kan het dat in Nederland het aantal rokers niet meer daalt sinds 2004? Dat maatregelen om mensen te beschermen tegen meerroken hier minder goed werken dan elders? Dat roken in ons land normaler wordt gevonden dan elders in de wereld? Lies van Gennip, directeur STIVORO, draait er niet omheen. ‘Ondanks successen als reclamebeperkingen, de rookvrije werkplek en horeca en dat niet roken de norm is, slaagt Nederland er vergeleken met andere landen slecht in het roken aan te pakken. De schade door roken en meerroken is in ons land daardoor hoger dan elders. Dat is onaanvaardbaar.’ STIVORO greep daarom haar 35-jarig bestaan en het dit jaar ten einde lopende Nationaal Programma Tabaksontmoediging aan om nieuwe plannen te maken. Hoe komt het dat onze tabaksontmoediging het relatief slecht doet en hoe kan het anders? Het antwoord is een nieuwe visie van tabaksontmoediging voor 2011-2020, met als titel *Van onderop en van bovenaf* (zie kader). Belangrijkste boodschap: er is een nieuwe koers voor tabaksontmoediging nodig. STIVORO putte inspiratie uit onder meer ervaringen in die landen waar het aantal rokers wel daalt en maatregelen tegen ‘mee’ roken wel werken, zoals Engeland, Ierland,

In Nederland wordt het roken onvoldoende aangepakt. Daarom moet het roer van tabaksontmoediging om. ‘De samenleving moet overtuigd raken van het besef dat roken niet normaal is, dat doe je niet.’

Californië, Australië en Canada. Ook hield STIVORO het Nederlandse tabaksontmoedigingsbeleid tegen het licht. Van Gennip over het stagnerende rookbeleid: ‘Naast het feit dat er te weinig geld is voor campagnes, waren we te sterk gefixeerd om rokers te stimuleren te stoppen. Daarmee beïnvloed je maar een kwart van de samenleving. Door ons zo op de rokers te richten is er onvoldoende voorlichting geweest over de schadelijkheid van roken en meerroken en van de tabak zelf. Nederlanders zijn in vergelijking met bijvoorbeeld Fransen of Duitsers er minder van doordrongen dat

tabak schadelijk is. Dat was nieuw voor ons, wij dachten dat ze dat echt wel wisten.’

Om de ‘stilliggende’ tabaksontmoediging vlot te trekken, wil STIVORO de focus nu richten op de niet roker. ‘Zeker nu een grote meerderheid niet rookt en niet roken de norm is’, aldus Van Gennip. ‘We willen daarmee tabak en tabaksgebruik denormaliseren. De samenleving moet overtuigd raken van het besef dat roken niet normaal is, dat doe je niet. Zeker niet in de omgeving van iemand anders. Zo creëer je een omgeving die het meerroken niet meer accepteert en

Het nieuwe tabaksontmoedigingsbeleid in vier grote lijnen:

- 1. Denormalisatie van tabak en tabaksgebruik om bewustzijn en draagvlak voor tabaksontmoediging te versterken.**
- 2. Meer samenhang in beleid. Dit versterkt de impact van regelgeving en voorlichting. Verbreding van de partijen betrokken in tabaksontmoediging is belangrijk.**
- 3. Versterking en verankering van maatschappelijke dialoog om bewustzijn te bevorderen en maatschappelijk draagvlak te mobiliseren.**
- 4. De opbrengsten van accijnsverhoging oormerken voor tabaksontmoediging. Dat kan ten goede komen aan versterking van voorlichting, het maatschappelijk draagvlak en noodzakelijk onderzoek.**

dat maakt de verleiding om te beginnen met roken kleiner en stimuleert stoppen. Iedereen vindt het normaal dat je niet met 100 kilometer per uur door de bebouwde kom rijdt omdat je daarmee iemand anders schade kunt berokkenen. Als iemand naast je op een terras een sigaret opsteekt, zeggen we er meestal niks van. Want ja, roken moet toch ergens mogen. Dat gevoel leeft hier nog sterk. Roken wordt in Nederland nog altijd vrij normaal gevonden. Je zag het bij de introductie van de rookvrije horeca, er ontstond een tegenbeweging die vond dat een roker toch ergens moet kunnen roken.’ ‘Daarom’, zegt Van Gennip, ‘moeten we meer en indringender voorlichting geven over de gevolgen van tabak. Niemand leest meer die teksten op de pakjes sigaretten, vervang die dan door afbeeldingen van door rook aangetaste longen. Dergelijke voorlichting maakt tabak en roken in Nederland minder normaal. Rokers kunnen zich buitengesloten gaan voelen. Dat is niet de bedoeling. Rokers moeten wel gaan voelen dat roken niet normaal is. Daarom is stopondersteuning een absolute peiler van het toekomstige tabaksontmoedigingsbeleid. Je moet een helpende hand kunnen bieden.’ Concrete plannen voor het denormaliseren zijn er nog niet, daarvoor is de visie nog te

vers. Van Gennip: ‘Nieuwe regelgeving kan het proces van denormalisatie natuurlijk gaan versterken. Bijvoorbeeld minder verkooppunten, het roken op scholen en schoolpleinen terugdringen, in de supermarkt de rookwaar uit het zicht halen.’

Voor de nieuwe koers is het wel zaak om maatschappelijke bewustwording te stimuleren. Van Gennip: ‘Het gaat om maatschappelijke betrokkenheid, de wil om de schade door tabaksgebruik terug te dringen. Dat vraagt om brede steun en samenwerking.’ Met onder meer zorgverzekeraars, scholen en het bedrijfsleven dat kampt met ziekteverzuim en vervroegde uitval van rokende werknemers. Dat is voor partijen niet altijd even makkelijk, weet Van Gennip. ‘Je merkt het aan de gezondheidsfondsen die ons financieren. Het zich sterk profileren met tabaksontmoediging is toch risicovol voor ze omdat zij afhankelijk zijn van donaties die ook door rokers worden opgebracht.’ In ieder geval zou een eerste belangrijke stap in het nieuwe beleid zijn dat tenminste een deel van de opbrengsten van accijnsverhoging wordt geoormerkt voor tabaksontmoediging. Van Gennip: ‘Zo krijgt het tabaksontmoedigingsbeleid structurele financiering.’ ■

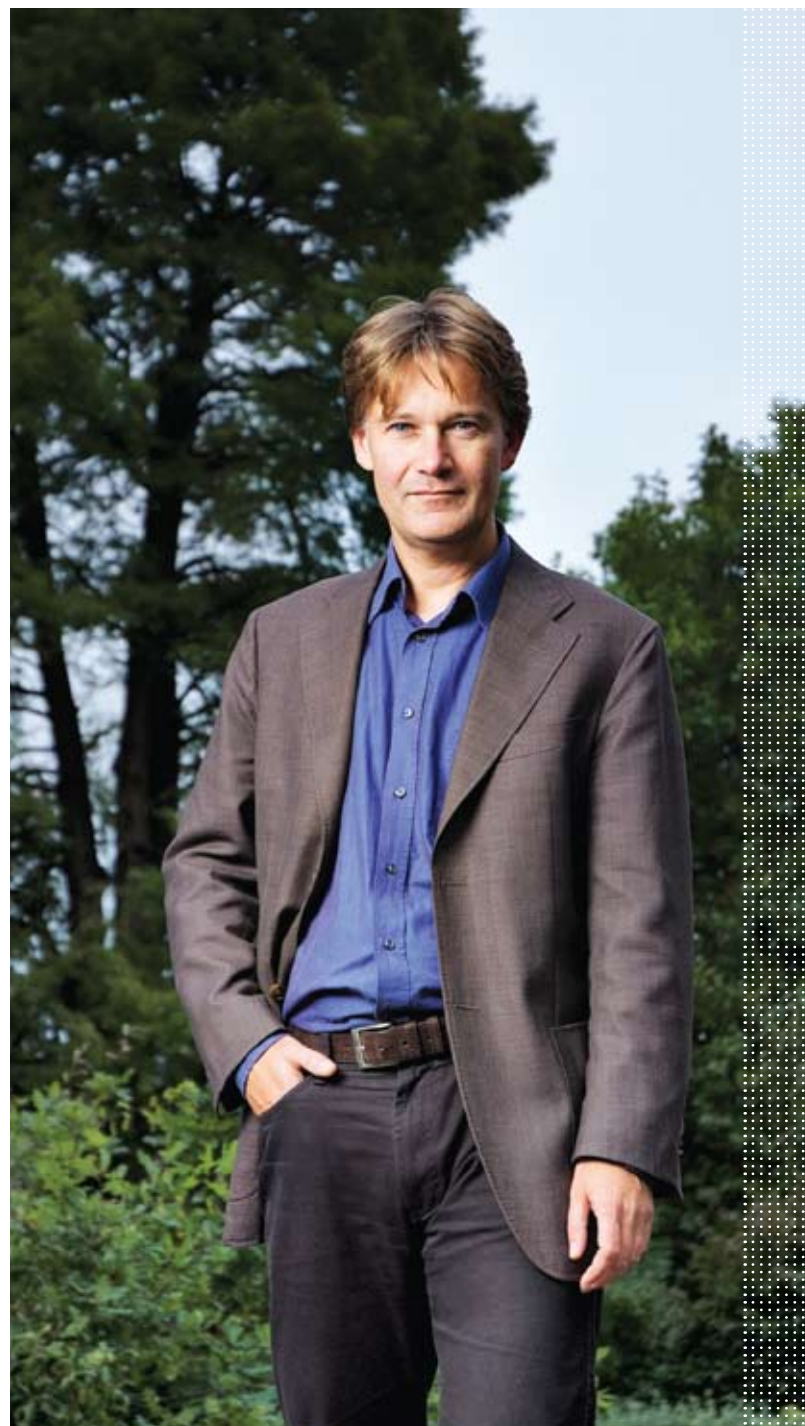
‘De politieke wil ontbreekt’

Tabaksontmoedigingsbeleid werkt hier minder goed dan in andere landen. Waarom? En kan het anders? Een gesprek met Marc Willemsen, de eerste bijzonder hoogleraar voor tabaksontmoediging.

Marc Willemsen is per 1 mei 2010 benoemd tot bijzonder hoogleraar Tobacco Control Research bij het Onderzoeksinstituut CAPHRI van de Universiteit Maastricht. Hij combineert het hoogleraarschap met zijn werk bij STIVORO, het Nederlandse expertisecentrum voor tabaksontmoediging. Daar werkt hij binnen de onderzoeksafdeling. De leerstoel zit hem prima. Niet alleen de intellectuele omgeving van de universiteit bevalt hem. Willemsen: ‘Ik ben vooral iemand van de inhoud, ik kauw en kauw erop en kom zo tot verdieping en inzichten. Daar heb ik nu ruimte voor.’

Was het hoog tijd voor de leerstoel? Willemsen: ‘Mijn doel als hoogleraar is het blootleggen van structuren die tabaksontmoediging kunnen laten slagen of falen. Daarmee hoop ik tabaksontmoediging te stimuleren. Als wetenschapper wil ik maatschappelijk nut hebben. Ik wil dat het roken vermindert.’

Nederland loopt internationaal gezien achter, constateert Willemsen. Het aantal rokers daalt niet meer sinds 2004 en maatregelen om mensen te beschermen tegen meerroken doen het hier minder goed dan elders. Volgens de bijzonder hoogleraar werkt het tabaksontmoedigingsbeleid in ons land langzamer en stroever dan in andere landen. Hoe komt dat nou toch? Dat is een van de onderzoeksvragen die hij hoopt te gaan beantwoorden. Ook de factoren die een rol spelen bij het succes of falen van maatregelen die genomen worden om het roken te ontmoedigen krijgen zijn onderzoeksaandacht. Zo wil het nieuwe kabinet Rutte het rookverbod voor kleine cafés afschaffen. Waarom pakt die rookvrije horeca in Nederland minder goed uit dan elders? Willemsen heeft al wel een vermoeden. ‘Het is onze tolerantie die de tabaksontmoediging parten speelt. De teneur is: de overheid gaat te ver, laat die rokers nou maar met

rust, want ze worden al zo in de mangel genomen. Objectief is dat niet zo. We piepen dat de overheid paternalistisch bezig is, maar vergeleken met andere landen hangen wij ver onder de middenmoot. De tabaksindustrie speelt handig op onze tolerantie in door te hameren op de eigen verantwoordelijkheid en keuzevrijheid van mensen.’

De bijzonder hoogleraar constateert dat in het buitenland de overheid een sterke regie voert op het tabaksontmoedigingsbeleid. ‘In Nederland gebeurt dat niet. Onze overheid is gecharmeerd van publieke en private samenwerking. Partijen moeten het liefste allemaal hun eigen verantwoordelijkheid nemen en er ook nog samen zien uit te komen. Maar er is niemand die de regie voert. Het RIVM komt met onderzoek over de ziektelast door het roken, maar wie gaat er wat aan doen? In andere landen zet een regering er stevig de schouders onder. Hier ontbreekt daarvoor toch de politieke wil.’ Hij noemt als voorbeeld het moment van invoering van de rookvrije horeca. Willemsen: ‘Dat was dé gelegenheid om de stopondersteuning bij het roken in het basispakket op te nemen. Dat is een door de politiek gemiste kans. In Engeland heeft de overheid die ondersteuning wel met de invoering goed geregeld.’

‘Wij moeten roken onacceptabel gaan vinden’

Er is volgens Willemsen dan ook een nieuwe visie op tabaksontmoediging nodig. Die hoopt hij te kunnen ondersteunen met zijn onderzoek. Willemsen: ‘De Nederlander moet roken onacceptabel gaan vinden.’ Hij haakt hiermee aan bij de nieuwe visie op tabaksontmoediging van STIVORO waarin het denormaliseren van het roken een belangrijk doel is (lees hiervoor het interview met directeur Lies van Gennip op pagina 4/5).

Het maakt nieuwsgierig naar zijn wetenschappelijke onafhankelijkheid. Immers, zijn leerstoel wordt gefinancierd door STIVORO. Willemsen wuift die kritiek weg. ‘Elk bijzonder hoogleraarschap is extern gefinancierd. Ik heb voor mijn onderzoeksvragen en antwoorden wetenschappelijke verantwoording af te leggen. Het zou kunnen zijn dat bijvoorbeeld een uitkomst STIVORO op een bepaald moment niet welgevallig is. Die vrijheid moet en zal ik nemen als wetenschapper.’ ■

ROOKBELEID

Rookvrij leven

Femke Welles, hoofd Programma Preventie & Patiëntenondersteuning KWF Kankerbestrijding: ‘We gaan ons gezicht laten zien. KWF Kankerbestrijding heeft altijd via financiële steun aan STIVORO aan tabaksontmoediging gedaan. Nu gaan we zichtbaar voor iedereen de strijd aan om Nederland rookvrij te maken. Elke organisatie die zich hard maakt voor tabaksontmoediging roept verzet op. Er zullen daardoor mogelijk minder giften komen. Daarom ‘verscholen’ wij ons jarenlang achter STIVORO. Maar daling van het percentage rokers en daarmee het voorkomen van kanker vinden wij belangrijker dan het verlies aan inkomsten. Je geeft een sterk maatschappelijk signaal af wanneer je als gezondheidsfonds zo optreedt. Het aantal rokers daalt sinds 2004 niet meer. Het laaghangende fruit lijkt in dat opzicht al geplukt. KWF vindt het daarom belangrijk dat tabaksontmoediging zich nu op de niet roker gaat richten. Van die groep moet de verandering komen. Om de daling weer in gang te zetten is het nodig niet rokers bewuster te maken van de schade en overlast die zij door het roken oplopen. Nog steeds sterven er in Nederland jaarlijks een paar duizend mensen aan de gevolgen van meerroken. Niet rokers moeten zich meer bewust worden van het recht dat ze hebben op een rookvrij leven. Het is wat mij betreft niet acceptabel dat je als niet roker op een terras in de rook zit van iemand anders. We zijn nu bezig om het tabaksontmoedigingsbeleid vorm te geven. We steken in ieder geval in op emancipatie van de niet roker. Verder willen we een alliantie creëren, een maatschappelijke beweging van niet rokers. Diverse partijen bij elkaar brengen om samen doelen te stellen voor een rookvrij Nederland. Lobby in ‘Den Haag’ is ook belangrijk. Niet alleen omdat daar de maatregelen genomen worden. Ook om tegenwicht te bieden aan de ‘Haagse’ lobbyisten van de tabaksindustrie. De nieuwe koers is gebed in onze historie. Tot de jaren zeventig heeft dokter Meinsma vanuit KWF Kankerbestrijding de noodzaak om te stoppen met roken sterk verkondigd. Hij ontmoette veel weerstand, maar bereikte ook veel. Met zijn pleidooien zaaide hij de tabaksontmoediging in Nederland.’

'Aan die stemmingmakerij doet de industrie al jaren'

Geen verband tussen hogere accijns en smokkel

Het verzet van de tabaksindustrie tegen de komende accijnsverhoging is gebaseerd op foute informatie, zegt internationaal tabakexpert Luk Joossens. 'Dat hogere accijns smokkel van tabak in de hand werkt is stemmingmakerij.'

De accijns op sigaretten en shag wordt het komend jaar met 25 cent verhoogd. Die verhoging stimuleert de smokkel van tabak en de productie van namaaksigaretten. Zo mag de Nederlandse tabaksindustrie het graag vertellen.

'Ik kan het niet anders omschrijven dan stemmingmakerij,' zegt Luk Joossens. De Belg is internationaal expert op het gebied van tabakssmokkel. 'Aan die stemmingmakerij doet de industrie al jaren. Met maar één doel: prijsverhogingen voorkomen om omzetverlies tegen te gaan.' Maar er is, zegt hij, geen relatie tussen hogere accijns op sigaretten en de omvang van smokkel.

Integendeel, in landen waar de accijns hoog is, is de smokkel laag. In Noorwegen bijvoorbeeld, het land met de hoogste tabaksprijzen in de wereld, is de illegale handel extreem

laag. En in landen waar de accijns laag is, zoals in Litouwen en Roemenië, is de smokkel juist hoog.

'Kleine prijsverhogingen van bijvoorbeeld 25 cent,' weet Joossens uit veel onderzoek, 'stimuleren niet de smokkel van tabak, zoals de tabakindustrie ons wil doen geloven. Wil je smokkel aanpakken, dan moet je het internationaal verkeer van de sigaretten beter onder controle brengen.' Een onlangs gepubliceerd wetenschappelijk artikel, onder andere geschreven door Joossens, toont aan dat de omvang van de smokkel niet zozeer afhangt van de prijs, maar vooral van corruptie, de hoogte van de straf en de pakkans door de douane. Joossens: 'Hoe meer corruptie, hoe meer smokkel.' Toch houdt de tabaksindustrie vast aan haar visie over de relatie tussen smokkel en

accijns. Joossens: 'Ik onderzoek al bijna twintig jaar tabakssmokkel en in al die jaren beïnvloedden de tabaksproducenten de publieke opinie met die foutieve informatie.' Onlangs organiseerde die industrie nog een congres met steun van werkgeversorganisatie VNO-NCW waarop gesproken werd over het causale verband tussen de hoogte van illegale sigarettenhandel en de hoogte van accijns. 'Louter tactiek om de accijnsverhoging tegen te houden,' aldus Joossens.

De tabaksbranche zet daarnaast een offensief in om de illegale tabakshandel te bestrijden. Zo werd in juli dit jaar op initiatief van de tabaksindustrie een samenwerkingsovereenkomst met de EU gesloten. Om gezamenlijk het probleem van illegale tabakshandel aan te pakken. Daarvoor stort British

Hoe meer corruptie,
hoe meer smokkel

American Tobacco de komende twintig jaar 134 miljoen euro in de EU-kas en begeleiden ze de Europese ambtenaren in het opsporen van illegale sigaretten. Joossens verkiest echter wetgeving in plaats van akkoorden met de industrie. 'Omdat de tabaksindustrie een belang heeft in deze zaak. De industrie werkt samen met de autoriteiten van de EU om smokkel van tabak aan te pakken, maar tegelijkertijd voert de industrie op hetzelfde podium actie en processen tegen landen die maatregelen treffen om roken tegen te gaan.' De wens van de EU is tabakspreventie, de wens van de tabaksindustrie is het verkopen van juist meer sigaretten. 'Daarom,' zegt Joossens, 'is het beter om in plaats van een overeenkomst met de tabaksindustrie te sluiten tot een internationaal verdrag over de aanpak van smokkel te komen dat bindend is voor alle landen en dus ook voor alle bedrijven.'

'Tabak is het enige legale
consumentenproduct dat dodelijk is'

Er is al een internationaal verdrag om het roken wereldwijd tegen te gaan. Dat is in 2003 opgesteld door de wereldgezondheidsorganisatie WHO. Dit FCTC-verdrag (Framework Convention in Tobacco Control) werd door reeds 170 landen geratificeerd, waaronder Nederland. Een van de richtlijnen in het verdrag is het beschermen van het tabaksontmoedigingsbeleid tegen de commerciële belangen van de tabaksindustrie. Druist de overeenkomst tussen de EU en de tabaksindustrie daar niet tegenin? Joossens is voorzichtig in zijn antwoord. 'Om te oordelen zul je eerst een grondige analyse moeten maken van het akkoord en onderzoeken hoe het uitpakt in de praktijk.' Het neemt niet weg dat hij vindt dat de contacten met de industrie zo veel mogelijk beperkt moeten worden. Ook omdat door samenwerking de idee kan ontstaan dat we hier te maken hebben met een normaal consumentenproduct. Joossens: 'Tabak is geen normaal product. Tabak is het enige consumentenproduct dat dodelijk is als het wordt gebruikt waar het voor bedoeld is.' ■

KORTE BERICHTEN

Stoppen vergoed

Ondersteuning om te stoppen met roken wordt vanaf 1 januari 2011 vergoed vanuit de zorgverzekering. Om het publiek hierover te informeren voert STIVORO in opdracht van het ministerie van VWS en KWF Kankerbestrijding in december 2010 en januari 2011 een landelijke voorlichtingscampagne. Rokers worden gewezen op de effectiviteit van stoppen-met-rokenprogramma's en dat hun verzekeraar bewezen werkzame hulp vergoed.

Europese conferentie

Van 28 - 30 maart 2011 is in Amsterdam de European Conference on Tobacco or Health. Beleidsmakers, wetenschappers en gezondheidsvoorlichters spreken dan met elkaar over de bestrijding van tabaksgebruik. KWF Kankerbestrijding organiseert het, samen met STIVORO, onder auspiciën van de European Association of Cancer Leagues. www.ectoh.org

Weerbaarheid roken

STIVORO en het Trimbos-instituut ontwikkelen op verzoek van het ministerie van VWS een massamediale campagne om jongeren van 14 tot en met 18 jaar weerbaar te maken tegenover middelengebruik. De Weerbaarheidscampagne Roken, Alcohol en Cannabis moet ervoor zorgen dat het niet (overmatig) gebruiken van deze middelen normaler wordt en dat jongeren weerbaar worden tegen groepsdruk. De campagne start in april 2011.

Noodzakelijke keuzes

STIVORO krijgt een fors kleiner budget. Hierdoor is het noodzakelijk een aantal activiteiten te stoppen. Uitvallers zijn onder meer: Actie Tegengif (niet roken wedstrijd voor middelbare school), het programma de Rookvrije School, het magazine Airpower (voor middelbare scholieren), de nieuwsbrieven Rookvrije School, een aantal (internet) toepassingen om rokers te ondersteunen bij het stoppen. Ook zal er minder opvang mogelijk zijn van vragen per telefoon of via e-mail.

‘De overheid moet regie voeren’

Aanpak roken levert écht geld op

Investeren in tabaksontmoediging loont echt. Op termijn zijn er substantiële bedragen mee te besparen op de zorgkosten. ‘Het is nu aan de politiek en de samenleving om de keuzes te maken.’

In Nederland rookt rond 28 procent van de bevolking. Die vier miljoen rokers kosten de Nederlandse samenleving 2,4 miljard euro per jaar doordat zij vaker ziek zijn en een lagere arbeidsproductiviteit hebben. Een werknemer die vanaf zijn 20ste rookt kost de samenleving tot aan zijn pensioen 34.300 euro. Zijn productiviteit bijvoorbeeld is 3,2 procent lager dan van niet rokers. Wanneer rokers tussen hun 20ste en 44ste stoppen levert dat de maatschappij 12.000 euro per gestopte roker op. Dat blijkt uit het rapport ‘Preventie loont voor iedereen’ van PwC. De adviesorganisatie berekende na analyse van verschillende studies de economische impact van preventie. De kosten en baten van roken, alcoholgebruik en overgewicht werden tegen het licht gehouden.

Conclusie: de aanpak van ongezond leven loont. Preventie van roken, overmatig alcoholgebruik en overgewicht levert een flink rendement voor de samenleving op. Hoofdeconoom Jan Willem Velthuisen: ‘Het zijn belangrijke cijfers aangezien een ongezonde levensstijl verantwoordelijk is voor een tiende van alle gezondheidskosten. Dat is één van de redenen waarom de gunstige effecten van bijvoorbeeld stoppen met teveel drinken of roken zo groot zijn.’

Voor haar onderzoek heeft PwC een scenario ontwikkeld om het stoppen met roken te beïnvloeden. Het resultaat is een combinatie van verhoging van tabaksaccijns, voorlichting, vergoeding van stopondersteuning en een massamediale campagne. Elke euro die

daaraan wordt uitgegeven levert de maatschappij een rendement op van 0,70 tot 2,80 euro. Verder blijkt dat jonge rokers (tussen de 20 en 44) de samenleving meer kosten dan oudere rokers. Dat komt door een groter productiviteitsverlies bij jongeren en het feit dat ouderen relatief weinig beslag leggen op zorgkosten op de lange termijn eenvoudigweg omdat hun leven minder lang duurt.

Natuurlijk is gezond leven meer dan een berekening van kosten en baten, beseft Velthuisen.

‘Het individuele gevoel van gezondheid betaalt zich niet uit in geld, maar is een enorme winst.’ Ook daarom zijn de uitkomsten belangrijk voor het tabaksontmoedigingsbeleid in Nederland. ‘Er is nu voor het eerst uit-

Meer lezen: www.pwc.com
(rapport Preventie loont voor iedereen)

Wanneer rokers tussen hun 20ste en 44ste stoppen levert dat de maatschappij 12.000 euro per gestopte roker op.

gerekend wat de financiële opbrengsten zijn als je investeert in het stoppen met roken. Er is nu een objectief argument, waarmee de discussie makkelijker te voeren is. Het is nu aan de politiek en de samenleving om de keuzes te maken.’

Een pleidooi zou kunnen zijn een deel van de opbrengsten van tabaksaccijns vast te leggen voor tabaksontmoediging. Velthuisen: ‘Het oormerken van die inkomsten is economisch gezien handig. Preventie van roken is rendabel en levert een gezonde toekomst op. Dat wijst ons onderzoek uit. Maar in de praktijk is het geld van die accijns al lang bestemd voor allerlei andere dingen. De keuze is aan de politiek.’

Andere partijen die voordeel kunnen hebben bij tabaksontmoediging staan ook voor een keuze. Velthuisen: ‘Preventie levert ook baten op voor werkgevers, zorgverzekeraars, ministeries en burgers. Het zou een ieder toch moeten prikkelen om geld te investeren en gezamenlijk op te trekken in die tabaksontmoediging? Er moet geld opgepompt worden om mensen zo ver te krijgen dat ze minder gaan roken. Waarom zou je die rekening dan ook niet bij die partijen neerleggen die er baat bij hebben? Omdat het om een publiek belang gaat, een gezonde samenleving, zou de overheid wel de regie moeten voeren.’

‘Het oormerken van tabaksaccijnzen is economisch gezien handig’

Velthuisen vindt dat betrokken partijen gezamenlijk moeten optrekken bij de aanpak van het roken. ‘Jij hebt er baat bij en jij, en jij. Hoe gaan we er nou samen voor zorgen dat het gebeurt?’ Hij noemt als voorbeeld programma’s voor een gezondere levensstijl binnen het bedrijfsleven. Wat hem betreft zouden bedrijven daar een eigen verantwoordelijkheid in moeten nemen. Velthuisen: ‘Is die brede steun in de samenleving er niet, dan ben ik bang dat alles bij het oude blijft: business as usual. En plukken we niet de baten die een gezondere levensstijl kan opleveren.’ ■

ROKEN & WETENSCHAP

Effectieve stopmethode voor rokers die depressie hadden

Rokers die ooit een depressie hebben gehad kunnen moeilijker stoppen met roken. Dit komt omdat ze een groter risico hebben op herhaling van depressieve klachten als ze stoppen. Veel rokers gebruiken de sigaret namelijk als een vorm van ‘zelfmedicatie’ voor een betere stemming. Door het stoppen verdwijnt de mogelijkheid voor het onder controle houden van de stemming. STIVORO heeft in samenwerking met het Trimbos-instituut en de Vrije Universiteit van Amsterdam een interventie ontwikkeld voor rokers die een depressie hadden en die gebaseerd is op deze zelfmedicatie. In die zin dat de rokers een ander ‘soort medicatie’ (mood management) aangeboden krijgen om hun stemming onder controle te houden en daarmee het stoppen met roken vol te kunnen houden.

In een studie werd onderzocht of het toevoegen van die mood management component aan de gebruikelijke telefonische counseling (zeven gesprekken) voor stoppen met roken tot meer stoppers met een depressieverleden zou leiden. De mood management component bestond uit een zelfhulpwerkmap, twee extra telefonische counselingssessies, huiswerkopdrachten en advies. De component is gebaseerd op cognitieve gedragstherapie. Het blijkt te werken. 485 rokers die ooit een depressie hadden, kregen in het onderzoek de gebruikelijke telefonische counseling of de telefonische counseling plus mood management component. Na een jaar was nog steeds 22,3% in de mood management groep gestopt en 14,0% in de gebruikelijke telefonische counseling groep. Opvallend is verder dat er in het onderzoek tussen beide onderzoeksgroepen geen verschil in depressieve klachten werd gevonden.

De conclusie van het onderzoek is dat deze interventie voor rokers met een depressieverleden werkt. Het levert aanzienlijk meer stoppers op dan de gebruikelijke telefonische counseling.

De resultaten van de studie zijn gepubliceerd in het wetenschappelijke tijdschrift Addiction. (Van der Meer RM, Willemsen MC, Smit F, Cuijpers P, Schippers G. Effectiveness of a mood management component as an adjunct to a telephone counselling smoking cessation intervention for smokers with a past major depression: a pragmatic randomized controlled trial. Addiction. 2010;105:1991-1999.)

DE MENING VAN...

Eugène Roorda

Oprichter/partner Roorda Reclamebureau

Het moet in onze samenleving vanzelfsprekend worden dat niet roken normaal is. Hoe kijkt communicatiedeskundige Eugène Roorda aan tegen deze boodschap?

'Ik spreek liever niet over "normaal versus niet normaal". Het zijn "waardeoordelen" die bediscussieerbaar blijven. Roken was vele decennia de norm. Het stond voor het goede leven, succes, status, mannelijke stoerheid (merk Stuyvesant) en vrouwelijke elegantie (merk Belinda). De norm werd gevoed en genormaliseerd door Hollywood (Gary Grant en Paul Newman), door de muziekindustrie (Sinatra) en tv-series. Die norm zit nog altijd in ons collectieve geheugen. Die krijg je er niet een-twee-drie uit. Het goede nieuws is dat pakweg over 50 jaar vrijwel niemand meer rookt. Maar de weg er naar toe is lang en hardnekkig.

Normaal is behalve een norm ook een onuitgesproken afspraak van de samenleving met zichzelf. Als straks de meerderheid vindt dat roken abnormaal is, groeit die norm vanzelf in kracht en betekenis. Dat dringt dan ook door tot die "abnormale rokende minderheid". Maar... die rokende abnormale buitenbeentjes kunnen zich er ook weer gesterkt door voelen: ik vind lekker niet wat iedereen vindt. Berispende signalen zijn dikwijls goed bedoeld, maar hebben even zo vaak nauwelijks effect. Uit het boek van Lindström (Koop mij) leren we dat verstokte rokers bij het zien van een antirook signaal een grote drang krijgen om een sigaret op te steken. Mensen zijn niet rationeel, maar ten prooi aan hun onderbewuste lusten. De boodschap dat niet roken normaal is en rokers stigmatiseert, vind ik wat zwaar op de hand. Tegenwoordig vragen rokers keurig of en waar er gerookt mag worden. Als roker ben je dus al een buitenbeentje. Dit is een enorme stap voorwaarts in een tijdsbestek van ongeveer twintig jaar. Belangrijk is om mensen die willen stoppen een kontje geven, helpen. Dan maak je het probleem niet groter in het hoofd van de roker, maar juist kleiner. Je zadelt de roker niet op met een probleem, je geeft een oplossing.' ■

